

Майборода Людмила Анатоліївна

науковий співробітник лабораторії
дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
член ГО «Інститут соціогуманітарної політики»
м. Київ, Україна

САМООРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

В умовах обмеженого доступу до очного відвідування закладу освіти, що зумовлено карантинними заходами та воєнним станом в Україні, змішане навчання стало однією з форм навчання, що забезпечує закладам професійної (професійно-технічної) освіти (далі - П(ПТ)О) здійснювати підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. Невід'ємною складовою змішаного навчання є самостійна робота майбутніх кваліфікованих робітників переважно з використанням дистанційних технологій, яка потребує розвинутих у здобувачів освіти навичок самоорганізації.

Проведене нами опитування педагогічних працівників закладів П(ПТ)О показало, що майбутні кваліфіковані робітники під час виконання самостійних робіт в умовах змішаного навчання зазнають труднощів у самоорганізації (42,9%), зазначають відсутність бажання й недостатній рівень умінь самостійно працювати (56,2%), планувати роботу і час (45,5%) та ін. (рис.1). Лише 3% здобувачів освіти не мають труднощів під час виконання самостійних робіт.

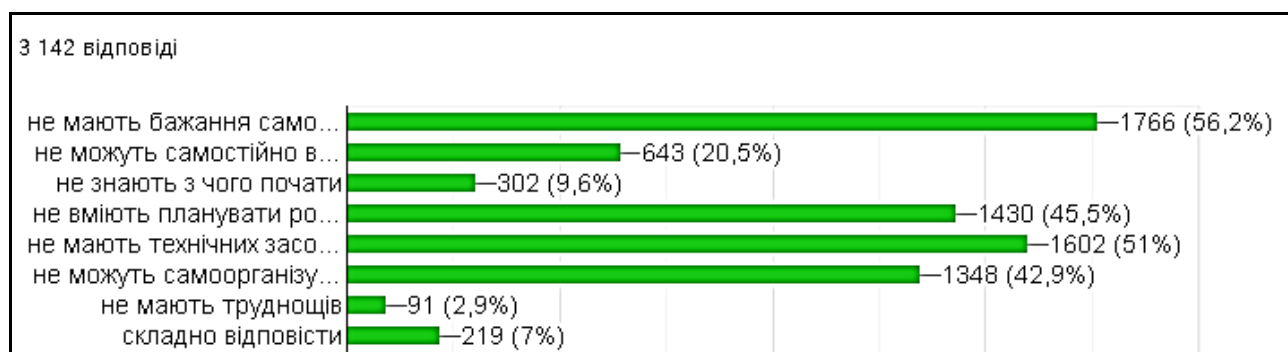

Рис. 1. Труднощі, що виникають у майбутніх кваліфікованих робітників під час виконання самостійних робіт в умовах змішаного навчання.

Отже, вище зазначене актуалізує потребу пошуку шляхів (методів) підвищення саморганізації майбутніх кваліфікованих робітників до самостійної роботи в умовах змішаного навчання.

Самоорганізація є унікальним інтегральним феноменом, зокрема, теорія самоорганізації співвідноситься з синонімом синергетики. Зазначимо, що синергетика – міждисциплінарний напрямок досліджень складноорганізованих еволюціонуючих систем, метою яких є пізнання загальних принципів самоорганізації систем різної природи – від фізичних до соціальних [1].

Проблемі самоорганізації навчальної діяльності здобувачів освіти присвячена значна кількість наукових праць М. Аверіна, В. Арешонкова, Н. Дудника, О. Вознюк, І. Грека, А. Громцевої, О. Друганової, Л. Зязюн, Ю. Іванеко, В. Кременя, Л. Мельника, Н. Мирончука, О. Наливайко, Т. Новаченко, В. Прибилова, О. Савченко, О. Тесленкова, Я. Яворського та ін.

На сьогодні існує безліч наукових праць із синергетики та самоорганізації. Проте в науці єдиного розуміння поняття «самоорганізація» немає. З філософського погляду, самоорганізація розглядається як «активний процес формування, відтворення, збереження або удосконалення організації складної динамічної системи, що забезпечує її нормальне існування і функціонування як цілісного утворення» [2]. У тлумачному словнику української мови самоорганізація визначається як самостійна, без зовнішнього впливу, організація власної роботи [3]. У психологічній науці самоорганізація розглядається як «діяльність і здатність особистості, що пов'язані з умінням організувати себе. Самоорганізація проявляється у цілеспрямованості, плануванні особистістю своєї діяльності й поведінки, активності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку тощо» [4].

У дисертаційному дослідженні О. Тесленков [5] представив результати теоретичного аналізу різних досліджень з самоорганізації, в якому зазначає, що «науковцями самоорганізація розглядається з позицій особистісного, діяльнісного та інтегрального (особистісно-діяльнісного) підходів і визначається як комплекс умінь суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності самостійно визначати мету, здійснювати планування, контролювання, оцінювання й коригування процесу навчання». Також автор визначає самоорганізацію як процес упорядкованої діяльності, що характеризується здатністю особистості усвідомлено і цілеспрямовано здійснювати саморозвиток з метою вирішення особистісно значущих завдань; професійну самоорганізацію майбутніх фахівців як інтегрально-динамічне утворення, що спрямоване на активне самостворення себе як фахівця і втілено в усвідомленні значущості мотивації, набутті професійних знань, сформованості вмій і навичок із самоорганізації, самовдосконалення та саморозвитку особистісних якостей, успішному плануванні, контролюванні і коригуванні самостійної навчальної діяльності та реалізовано в упорядкованості професійного зростання. До педагогічних умов професійної самоорганізації майбутніх фахівців віднесено: усвідомлення значущості професійної самоорганізації майбутніми фахівцями; занурення майбутніх фахівців у синергетичне середовище навчально-виховного процесу закладу освіти; самовдосконалення професійно значущих якостей майбутніх фахівців.

О. Друганова й О. Наливайко виявили, що підвищенню здатності до самоорганізації сприяє: залучення здобувача до активної участі в розробці й проведенні виховних заходів, майстер-класах, тренінгах, а також постійного прагнення до активної роботи над власними проектами і завданнями; підтримка з боку освітнього середовища, створення сприятливих умов для розвитку самоорганізаційної компетентності шляхом розробки як обов'язкових навчальних програм, курсів вільного вибору, що озброюють здобувачів знаннями й уміннями ставити цілі, планувати свою роботу, організовувати час, контролювати прогрес, оцінювати свої досягнення тощо [6]. Н. Васильєва зазначає, що для підвищення самоорганізації у процесі дистанційного навчання здобувачів освіти є доцільними: педагогічні дії, пов'язані з формуванням професійно-педагогічної майстерності педагогічних працівників; оволодіння здобувачами освіти необхідним досвідом самоорганізації в умовах дистанційного навчання; системне упровадження інноваційних педагогічних технологій, а також розробка програмно-методичних матеріалів та рекомендацій, спрямованих на оптимізацію означеного процесу [7].

Отже, узагальнюючи вище викладене можна стверджувати, що в сучасних умовах здатність до самоорганізації є ключовою якістю, необхідною компетентністю сучасного здобувача освіти, що дозволяє ефективно навчатись й керувати власною пізнавальною діяльністю й саморозвитком.

Говорячи про сутність самоорганізації здобувачів освіти, ми розуміємо її як сукупність усіх особистісних здібностей самоорганізації, які дають змогу ефективно організовувати навчальну діяльність. Такими здібностями науковці та педагоги називають уміння самоконтролю, самомотивації, цілеспрямованість, цілепокладання, активність, рефлексію та ін.

Теоретичний аналіз науково-педагогічних джерел, щодо дослідження самоорганізації навчальної діяльності здобувачів освіти, дає нам можливість виділити загальні умови, за яких здійснюється підвищення (розвиток) самоорганізації здобувачів освіти: 1) створення сприятливого навчального середовища; 2) розробка навчально-методичних матеріалів, рекомендацій, навчальних програм, курсів тощо, спрямованих на розвиток самоорганізаційних здібностей здобувачів освіти; 3) поступове й раціональне залучення здобувачів освіти до отримання досвіду самоорганізації; 4) розвиток професійно-педагогічної майстерності педагогічних працівників.

Подальший науковий пошук передбачає вивчення практичного досвіду закладів професійної (професійно-технічної) освіти України, пов'язаного з підвищення якості самоорганізації майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання.

Список використаних джерел інформації:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Філософський енциклопедичний словник. К.; Абрис, 2002. 742 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. I допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

4. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова/ За ред. Н.А. Побірченко. 2007.

5. Тесленков О.Ю. Педагогічні умови формування професійної самоорганізації майбутніх вчителів фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2017. 237 с.

6. Друганова О., Наливайко О. Шляхи формування здатності до самоорганізації й самовдосконалення як основи успішної навчальної та подальшої професійної діяльності сучасного здобувача вищої освіти. *Educological discourse*, 2023. № 42(3). С. 99-116. DOI:[10.28925/2312-5829.2023.312](https://doi.org/10.28925/2312-5829.2023.312).

7. Васильєва Н. Шляхи підвищення самоорганізації студентів в умовах дистанційного навчання. *Молодь і ринок*, 2020. № 3/182. С. 115-121. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.216725>

Матвієнко Юлія Олексіївна

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ОБРАЗ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ ОЧИМА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ЕКОНОМІКА)»

Нова спеціальність 015 «Професійна освіта (Економіка)» зорієнтована на формування та розвиток компетентностей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності в галузі економіки для здійснення освітньої діяльності у закладах освіти, центрах освітніх послуг і бізнес-освіти, тренерської діяльності, продажу освітніх послуг, розвитку ринку бізнес-освіти та ефективного управління фінансами та людським потенціалом у сфері освітньої діяльності [1].

Професійна освіта (Економіка) – це можливість отримати одночасно педагогічну та економічну освіту і працювати у сфері економіки та освіти в державних та приватних структурах, на керівних посадах організаційно-управлінського, фінансово-економічного та освітнього профілю.

Професійна освіта (Економіка) – це підготовка фахівців для економічних служб, підприємств і спеціальних економічних організацій, а також формування необхідного мінімуму професійних економічних знань у спеціалістів різних галузей економіки і широкого кола працівників підприємницьких структур [1].